Eleccions al Brasil: la lluita de les dones per la democràcia i la igualtat

Alessandra Keiko Aoki

L'elecció del nou president brasiler s'aproxima. El dia 28 d'octubre, la població votarà entre el candidat Jair Bolsonaro, del Partit Social Liberal (PSL) i Fernando Haddad, del Partit dels Treballadors (PT). Segons l'Institut d'Investigacions brasileres Datafolha, Bolsonaro compta amb un gran avantatge en relació al candidat del PT, amb el 58% dels vots vàlids per la segona volta. Alhora, el moviment feminista brasiler es mostra molt actiu tant en les mobilitzacions al carrer com a les xarxes socials. En aquest context, presentem algunes claus per comprendre, des d'una perspectiva feminista, què està succeint al Brasil.

El pessimisme de la població i el rebuig al PT

Per entendre la popularitat del candidat Bolsonaro, primerament s'ha de tenir en compte la situació de pessimisme i desafecció envers la situació sociopolítica actual del país: d'acord amb l'enquesta realitzada per Datafolha l'octubre de 2018, el 88% de les persones al Brasil se senten insegures al país, el 79% se senten infelices respecte al país i el 78% dels i les entrevistades se senten desanimades amb l'actual conjuntura brasilera.

A més del sentiment de pessimisme dels ciutadans i ciutadanes, hi ha un altre factor que afavoreix l'elecció del candidat del PSL: el rebuig de gran part de la població al PT – partit que ha governat el país 13 anys consecutius i que acumula escàndols de corrupció -, l''impeachment' de Dilma Rousseff al 2016 (associada al partit des del 2001) i greus errors en la gestió de les polítiques econòmiques del país durant el mandat de l'ex presidenta.

Tot i la promoció d'una imatge extremadament negativa del PT i de l'expresident Luis Inácio Lula da Silva per part dels mitjans de comunicació, és important ressaltar que, en els anys de mandat de Lula i de l'ex mandatària, el país ha avançat en diversos sectors, especialment en les polítiques socials, amb exemples com el 'Borsa Família', que va possibilitar la sortida de 8 milions de brasilers i brasileres d'una situació d'extrema pobresa. També hi va haver una disminució significativa en l'índex de desigualtat econòmica (de 58,6 el 2002 per 52,9 el 2013, segons l'índex de Gini). En relació a la corrupció, hi va haver una evolució institucional, amb la creació de més lleis de combat contra aquesta pràctica i més eines d'accés als comptes públics.

D'altra banda, **la campanya mediàtica contra Dilma Rousseff va tenir un caire marcadament masclista**, i es va poder comprovar fins a quin punt està acceptat el sexisme en el debat públic, ja que la capacitat i l'acompliment polític de l'ex mandatària van ser jutjats en moltes ocasions a partir d'estereotips sexistes i discursos discriminatoris. L'actual situació sòciopolítica de Brasil no és només responsabilitat del PT, de Lula i de Dilma, **però en aquestes eleccions ells han ostentat el títol de "malvats de la nació".** En aquest escenari, Jair Bolsonaro – diputat federal i militar de reserva – emergeix amb discursos i propostes conservadores, molt centrades en la seguretat pública (fins i tot defensa la legalització d'armes per a la població) i la tolerància zero a la corrupció.

Bolsonaro: el candidat antifeminista

El candidat d'extrema dreta, admirador de Donald Trump i del difunt coronel del règim militar Carlos Alberto Brilhante Ustra, ha fet diverses declaracions discriminatòries contra les dones, la

comunitat LGBTQ+, la població negra i les persones migrants. El diputat també representa els ideals de l'església evangelista i compta amb el suport de parlamentaris i gran part dels líders d'aquesta congregació. Es tracta d'una església extremadament conservadora, que destaca per la seva criminalització de l'avortament, l'impediment de matrimonis de persones del mateix sexe i la prohibició del que anomenen "ideologia de gènere" a les escoles. Els evangelistes representen el 29% de la població brasilera i controlen un 20% de la Cambra dels Diputats. Brasil, malgrat ser el país amb més catòlics al món, presenta un creixement molt significatiu en el nombre d'adeptes a l'evangelisme, que al 2008 eren només el 9%. L'Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGW) estima que, en 30 anys, l'església catòlica i l'evangelista tindran el mateix nombre de creients.

Bolsonaro ja va afirmar en els seus discursos que "la violència es combat amb violència" i que "seria incapaç d'estimar un fill homosexual". El candidat legitima pensaments racistes, homofòbics, misògins, xenòfobs i defensa la dictadura militar. Tot i ser una amenaça per la democràcia del país, el sentiment de por i d'inseguretat de la població sumats a l'esgotament per la corrupció, expliquen que aquest candidat sigui un dels favorits per arribar a la presidència de Brasil.

Al programa de govern de Jair Bolsonaro, tan sols hi ha dues propostes relacionades amb les dones. Una és l'atenció a la salut bucal de la gestant per reduir els naixements prematurs, i l'altra és combatre la violació de dones, nens i nenes per mitjà d'un canvi ideològic, encara que no hi ha cap explicació al seu pla de com es duria a terme. L'any 2013, el diputat va proposar un projecte de llei que condiciona la castració química del condemnat per violació perquè pugui tornar a viure en societat. Bolsonaro no presenta cap proposta educativa i/o protectora que pugui fer disminuir els casos de violència contra les dones. Segons l'Atlas de la Violència 2018, el nombre d'homicidis de dones el 2016 ascendia a 4.654 (un augment del 15,3% respecte al 2006), i la taxa d'homicidis en dones per cada 100.000 habitants era del 4,5 i del 5,3 per a les dones negres.

El 2014, el candidat va afirmar a la cambra de diputats i en una entrevista al diari brasiler Zero Hora que la diputada Maria do Rosário **no mereixia ser violada per ell, perquè la considerava molt lletja i perquè no era el seu tipus de dona**. Bolsonaro va ser condemnat per dany morals i està sent jutjat per injúries i per apologia a la violació al Tribunal Suprem Federal del Brasil. Altres dels seus discursos misògins van en relació a la inferioritat de la dona, la disminució de la llicència de maternitat i la defensa de menors salaris per a les dones. S'ha de tenir en compte que, segons l'Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE), l'any 2016 les dones cobraven de mitjana 542 dòlars menys que els homes, és a dir, rebien tres quartes parts dels ingressos dels homes.

La mobilització feminista: Ell No!

Les protestes de les dones contra Bolsonaro van tenir repercussió mundial, convertint-se en part fonamental de la història del país i en un símbol de la lluita feminista per la democràcia, la defensa dels drets de les dones i la sororitat. El setembre d'aquest any, milers de persones van sumar-s'hi amb manifestacions a 65 ciutats del món. **Només a Sao Paulo van ser comptabilitzades més de 100.000 participants** demostrant el seu rebuig al candidat d'extrema dreta. Segons l'enquesta Datafolha (realitzada entre el 13 i el 14 de setembre), el 49% de les dones no votarien a Bolsonaro, mostrant-se una diferència de gairebé el 30% amb el seu competidor Haddad, del PT.

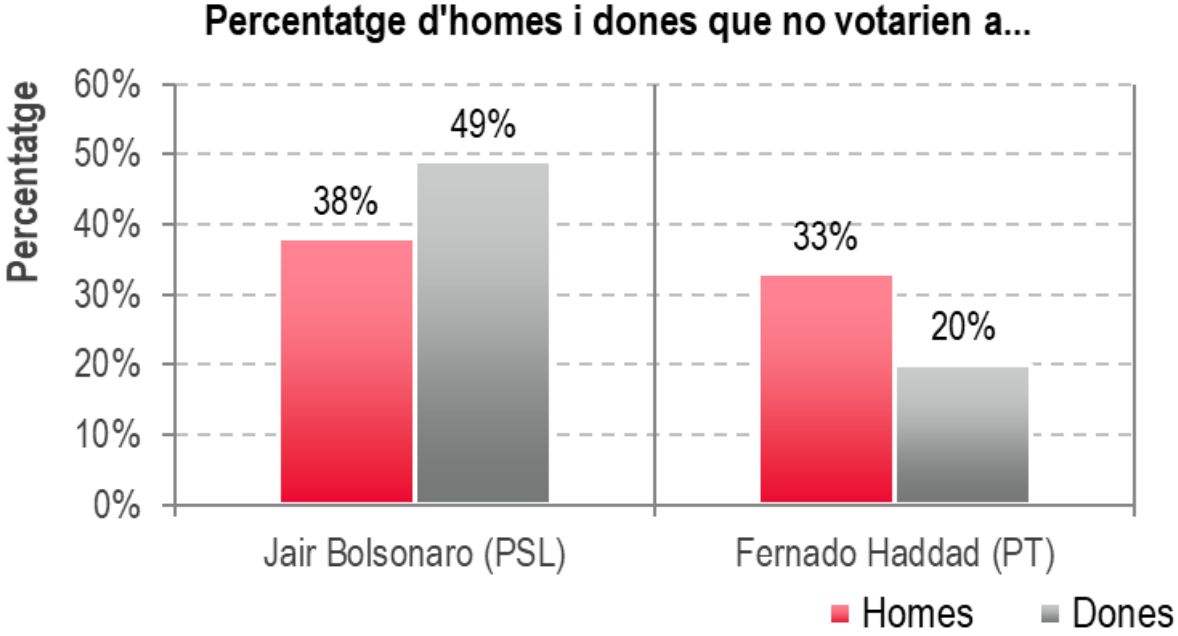

Font: Enquesta d'intenció de vot per al president de la República, Instituto de Pesquisas Datafolha, 13 i 14 de setembre de 2018

L'organització de protestes segueix sent intensa a les xarxes socials com Facebook i Twitter, a on les etiquetes #Elenao, #EleNunca i #EleJamais van ser molt populars i van representar el repudi a aquest candidat. Les brasileres també van crear un grup al Facebook anomenat "Mulheres Unidas Contra Bolsonaro", que compta amb gairebé 4 milions dones i centenars de publicacions que possibiliten l'intercanvi d'informacions i el debat entre electores de tot el Brasil.

Les dones a la política: moltes al carrer, poques a les institucions

L'enfortiment del feminisme al Brasil ja ha tingut com a resultat un cert avenç de les dones en l'escenari polític. Segons un reportatge a la revista Gênero e Número, de les autores Carolina de Assis i Natália Leão, amb els resultats de la primera volta de les eleccions, que es van celebrar el passat 7 d'octubre, la cambra dels diputats augmentarà substancialment la seva presència de dones, passant de 61 diputades federals a 77; 13 d'elles són negres, 63 són blanques i una és indígena. Malgrat aquestes conquestes, les brasileres són una minoria en l'àmbit polític, i l'evolució dels últims anys no ha permès ni tan sols arribar a la barrera del 25%, que se sol considerar el mínim per tenir una veu col·lectiva dins la institució.

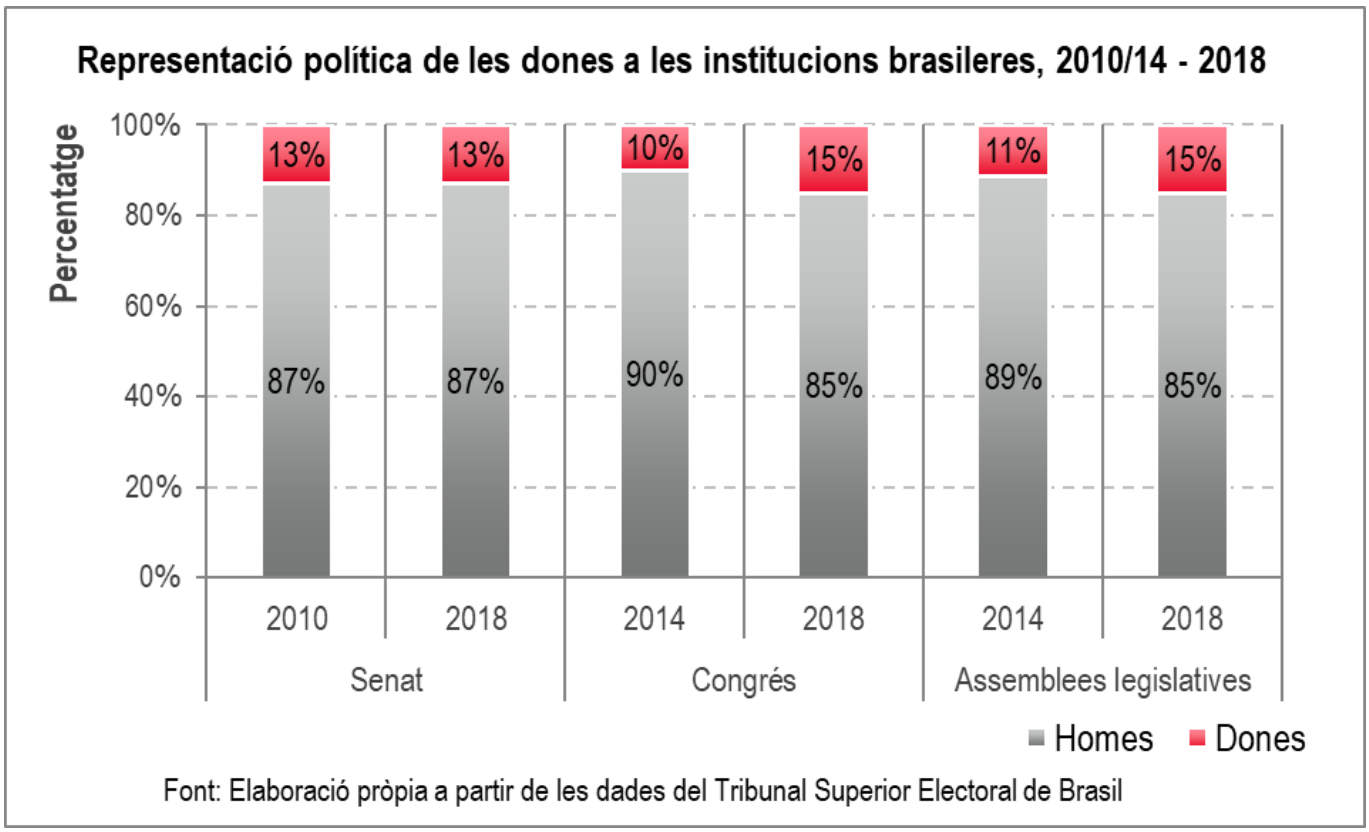

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Tribunal Superior Electoral de Brasil

Tot i la posició com a favorit de Bolsonaro (a la primera volta va aconseguir fregar la majoria absoluta), les dones que s'oposen al candidat segueixen esperançades, fortes i unides, a l'espera d'un resultat que no amenaci els seus drets i la seva existència. En paraules de Marielle Franco, activista i regidora del Partido Socialismo y Libertad (PSOL), assassinada a inicis d'aquest any: "La nostra veu, molts cops silenciada, haurà de ser escoltada. Sóc forta perquè totes nosaltres ho som. Segueixo perquè seguirem, totes juntes".

Traducció: Sílvia Carrillo